

גניה דניאל

המרואין: גב' גניה סקאל-דניאל, משרדי ארגון יוצאי دمشق בישראל, ראש פינ"ה 3, תיא

הריאון מתבצע במסגרת דוקטורט בחוג ללימודים ארץ-ישראל בנושא:

**קליטות ויחס השלטונות והיישוב לפיהם בתקופת שנות ה-30, ה-40, ה-50 וה-60
בארכ-ישראל ובמדינת ישראל**

המרואין: ארית כהן

תאריך: 11.8.1998

קלטת 2

ש. ספרי לי קצר על החיים בסוריה. אפוא גרתם, אפוא חיותם בסוריה?
ת. יש רחוב שבו כל היהודים הסורים גרים ביחד. עכשו לא רוצים לגור בתוך זה. כמו
כך פתח תקווה, רחובות, כל מיני מקומות. אבל קודם היו כולנו ביחד. המשפה שלי
בתוך הרחוב עם כל המשפחות. בכל בית היו 4 משפחות. הייתה חצר גדולה, בריכה בבית,
אתה עולה במדרגות ויש שם חדרים יפים. אני נולדתי שם.

ש. אני מבין שהמשפחה שלך הייתה משפחה עשירה, מעשירי دمشق.
ת. כן. אבא שלי היה מוכר זהב. הייתה לו חנות בשוק של دمشق, בשוק הערבי. כשהבאו
ההוריות לארכ-פתחו חנות בנהלת בניין. עכשו אבא שלי קיבל את החנות.

ש. הייתם דתיים?
ת. לא דתיים מאוד, אבל דתיים. לא אוכלים בשר וחלב יחד. מתפללים. אבא שלי היה
הולך כל ערב לבית הכנסת. בדמשק היו לנו שכנים טובים. אבא שלי היה בא ביום שישי. היינו
מכינים את השולחן מהבוקר, כי אבא שלי לא נתן לנו לעבוד.

ש. לבנות הוא לא נתן לעבוד?
ת. היינו 7 בנות ובן אחד. אחר כך אמא שלי חשבה שיבוא עוד בן ובאה עוד בת. למדנו
בבית ספר "אליאנס". אני הייתה בת 13-12, בכיתה ז' יצאתי מבית ספר. למה? כדי לעזור
לאמא שלי. אחורי התהנתה ונסעה לממסיקו. בא אחד מממסיקו ולקח אותה. זה היה עוד
לפני 1930. אני התהנתני ב-1935. הייתה בת 20 כשהתהנתני. ידעתי שאני אבואה לארכ-
בעל פתח חנות מכולת בפלורנטין בתל-אביב.

- ש. מתי הוא פתח את חנותת מכולת פה בתל-אביב?
- ת. ב-1934. הוא בא לארץ והיה תזר לסוריה. היה לו קודם בית חרושת נחשות בסוריה.
- היה עשיר מאוד. שמו נורי דניאל.
- ש. משפחת דניאל הייתה משפחה גדולה בסוריה? עשיריה?
- ת. בטח. עשירים. היה להם קואופרטיב של נחשות. היו לו אנשים שהיו באים מאנגליה והיו קונים נחשות. כל הקונסולים היו חברים של בעלי והוא אחים וקונים אצלו. אבל בא לו רעיון בראש שיפתח חנות המכולת. עזב את הכל, סגר את הבית ואת כל דברי הנחשות שהוא דברים יפים ונסע לארץ.
- ש. למה הוא החליט לעזוב הכל ולבוא לארץ?
- ת. הוא אהב את ארץ-ישראל, את פלשתין.
- ש. למה הוא אהב את ארץ-ישראל?
- ת. היו שולחים לו את עיתון "הארץ". הוא היה אولي בן 10 כשהיו שולחים לו את העיתון.
- ש. מי היה שולח לו את עיתון "הארץ"?
- ת. מהסוכנות. היו אנשים שהוא הכיר. בעלי היה מדבר יותר טוב מעורך-דין. בא אחד אמר לו: תכתוב לי מכתב. אני רוצה ככה וככה. כתב לו מכתב והאיש לחת את המכתב לעורך-דין טוב. שאל אותו העורך דין: איזה עורך דין נתן לך את המכתב? אמר לו: זה לא עורך דין, זה חבר שלי. אמר לו העורך דין: תיקח את המכתב הזה שהוא יותר טוב משל עורך דין. הכתב שלו היה כמו של עיתון. היה מדובר עברית, היה מדובר אנגלית. הוא למד בבית ספר עברי בסוריה. פעם רצו לגורש אותנו מפה. היו לי כבר 3 ילדים. אני באתי עם פספורט ובעליהם פספורט. לקחנו את הפספורט ולא רצינו לעזוב. אשה אחת, כשהיא האנגלים, הלכה והלשינה עליינו שאין לנו פספורט. הייתה לנו חנות המכולת ותפסו אותנו. אמרו לנו שנלך לרב עוזיאל. הלכתי עם בעלי ושלושת הילדים ובדרכ דרינו את זוליה ואת בעלה, השגיריר שנון. היא שאלת את בעלי: נורי, מה אתה עונה פה? אז הוא סיפר לה, אז היא אמרה לבעה שנון: אם אתה לא תעזר לנו, אווי ואבוי לך. הוא יותר מאה שלי. אז הוא אמר לה: טוב, בסדר. אני עוד לא היכרתי את ירושלים. ואני עם 3 ילדים וירוד גשם.

- ש. באיזה חורף של איזה שנה זה היה הסיפור הזה עם הפספורט?
- ת. ב-1935 באננו הנה, וזה קרה אחרי 5 שנים, ככלומר ב-1940.
- ש. איך היא עזרה לך?
- ת. באה לעוזר לנו. אישת אחת ראתה אותה ואמרה לי: למה את פה? את קרובה שלי ואני לא מכירה אותה. באו איי הביתה. בעלי חשב שהיא רוצה לחטוף אותנו עם הילדים והוא פחד. הוא אמר לוiolיה: בפעם הבאה שאני אראה אותה, אני רוצה את הילדים. אני מפחד שהיא לבד. הלכתי לקרובה הזאת הביתה. היא נראה קרובה מ machzך של אבא שלי ואני לא ידעתה, היא ראתה אותי והכירה אותי לפי הפנים. ישתי אצלה והיא הביאה אוכל ואכלנו. היא אמרה לי לישון אצלה. אמרתי לה שאני רוצה לחזור הביתה. חזרנו הביתה. בפעם השנייה הלכנו לרובע עוזיאל. אני נכנסתי לרובע עוזיאל, שהיה זקן. אמרתי שלום. אמרתי לו: אנחנו רוצחים... למה רוצחים שמחזר. אנחנו לא רוצחים לחזור לסוריה, אנחנו רוצחים להישאר פה. הוא אמר: מה אני יכול לעשות? אמרתי לו: ה... יכול אנשים שלו לא ידעו, איך אתה רב גודל? הוא אמר לי: תשמעי גברת, כו庵לי בשביבכם, אבל אני לא יכול לעשות שום דבר.
- ש. הטעמך של הנוצרים היה עוזר לנוצרים.
- ת. כן. אמרתי לו: הטעמך עוזר לנוצרים ואתה הרבה לא יכול לעוזר? הוא אמר: אין לנו מילה. אז חזרנו. כל שבת בורותים מהבית שלא יקחו את בעלי לבית הסיטה. יומם אחר, אחרי שנתיים, ערך דין ואנשים מהסוכנות נתנו לנו סרטיפיקט. אחרי שנתיים שכבתמי לישון עם הילד שלי הקטן. שאלתי אותו: אפוא אבא שלך עכשווי? הוא היה בן 5-4 שנים. הוא אמר: אל תדאגיאמא, תיכף יהיה לנו רישיון. אמרתי לו: מהפה שלך לאלהים. פתאום, אחרי רביע שעיה בא מישחו מבית הכנסת, דפק על הדלת שלי ושאל: אפוא גבי דניאל? שאלתי: מה יש? מה קרה לך? הוא אמר: מזל טוב! מזל טוב! יש לכם עכשווי סרטיפיקט.
- ש. באיזה שנה קיבלתם את הסרטיפיקט?
- ת. בשנת 1941, כשהתחילה המלחמה עם גרמניה. באמצע המלחמה. היינו כל פעם לוקחים דברים כדי ללכט והנציב העליון היה שולח: תשאירו אותנו עוד שבוע. היה לנו קשה מאוד.

ש. למה האנגלים בסופו של דבר נתנו לך את רשות השהייה בארץ? את ההתאזורות בארץ?

ת. מי נתן? הסוכנות סיידרו לנו את הסרטיפיקט. בעלי לא רצה לחזור לסוריה. הוא חתם בגיוננה (ראש פינה). כשהוא להודיע לי שיש לנו רישיון, בא עורך-דין מהעירייה והביא לי זר פרחים ואמר לי: תקחי. היה לכם קשה מאד. עם ילדים קטנים וכל פעם אתם הולכים ובואים. תודה לאל. עכשו אני אגיד לך מזל טוב ושתיישארו. מאז אנחנו פה. שנתיים סבלנו. רצוי לאסור את הבעל שלי.

ש. לcko אותו לבית סוהר?
ת. פעם אחת, ערב אחד, הוא פחד נורא. אנחנו לא רגילים לזה. בא אחד מסוריה וניסה להוציאו אותו ואני להם: מה אתם שמים אותו בבית סוהר? אין עוד בן אדם כמו זה. אז הוציאו אותו. אבל כל הזמן חדנו.

ש. למה האנגלים נתנו לכם בסופו של דבר את הרישיון? על סמך מה?
ת. היו הרבה שנטנו להם. הם ראו שאין מזמן מה, עם ילדים, אז נתנו לי.
ש. הם גם התחשבו בזה שיש לך חנות?
ת. כן. יש לי חנות, יש לי ילדים. אבל הסוכנות עזרו יותר.
ש. ספרי לי בבקשה על התקופה שבuckle' ואת עדין בסוריה ואתם מתחתרנים שם.
ת. התחרתנו בליל פסט ב-1935 בסוריה ושבועות כבר באתי הארץ.
ש. אמרת שהבעל שלך נורי דניאל היה קורא עיתון "הארץ". מי היה שלוח לו את העיתון כל הזמן? כל שבוע היה מקבל את העיתון?

ת. כן. כל שבוע. הוא היה מקבל את העיתון מהסוכנות. היו שלוחים לו.
ש. איך הוא הכיר את האנשים בסוכנות?
ת. הוא מכיר הרבה אנשים. מי שבא מארץ ישראל, אדון בורלא ואחרים היו באים לדמשק לראות את הבוחרים בסוריה והוא מדברים ובעלי אהב לדבר. הוא אהב להתעניין בכל דבר. היה יושב עד הסוף לראות מה זה, מה קרה. הכל.
ש. متى בפעם הראשונה הבעל שלך הגיע לבקר בארץ-ישראל?

גנוה דניאל

ת. הוא ואבא שלופתחו פה דוכן בתערוכת יריד המזרח בתל-אביב בשנת 1933. היה עוד בחור שבא לעבוד אצלם בתערוכה. כשהוא בא כבר הכיר את האנשים הגדולים. אפוא שהיה משחו חשוב היה חולך לשם. הוא ואבא שלו הביאו דברים לתערוכה להראות וגם למוכר. אחר כך לקחו את הדברים ותזרו לסוריה. הייתה להם כבר משפחה בישראל, לדודה שסמה סאיג.

ש. כמה שנים היו כבר פה בארץ משפחת סאיג?
ת. בערך משנת 1930. הם היו כבר פה כמה שנים. הם חיו ברמת-גן. كانوا עובדים ברמת-גן, ליד המשטורה של אז. كانوا שטח ובני צrif. יש לדודה הזאת 5 בניים והם כולם עבדו בבניין. כשאנחנו בינו לביןם עבדו בבניין, לא כמו הבחורים של היום שלא אוהבים לעבוד. הם בנו בית של 3 קומות ולכל אחד הייתה דירה.

ש. מה היה שם האם והאב?
ת. האם קראו ליליה. לא היה להם אבא. אמא ו-5 ילדים. כל הילדים היו תלמידים, ילדים טובים, אבל עבדו עבודה שחורה.
ש. היו עוד משפחות שהגיעו ב-1930-1930 מסוריה, אולי לפני כן, והגיעו לרמת-גן?
ת. לא. הם היו הראשונים. היה להם בית גדול שהם בנו.
ש. לא היו עוד אנשים מסוריה?

ת. היו עוד משפחות מסוריה - משפחות סוויד, משפחת בלה. אחר כך בא דוד של בעלי, אח של אבא שלו. הוא התנישב בחיפה. פתחו חניות של בגדים. גם הם משפחת דניאל. באותו שנות 1930 באו לחיפה, באו לרמת גן, פתחו חניות. הם היו עשירים.

ש. אפוא הם חיו בחיפה?
ת. ברוח' השומר. אני באתי לבקר אצלם ברוח' השומר. מי השטייה היו מילוחים. לא היו מילוחים מתוקים. רק אחר כך סיידרו את המילוחים המתוקים.
ש. היו כבר כמה משפחות سورיות.
ת. אצלנו בסוריה היו לוקחים את הבנות ובוחרים לארץ. הייתה בחוות אחת. בדיעת [ק]טש והיו עוד 4 בנות שבאו הנה.

- ש. אלה הבנות שברחו לארץ ישראל עם החלוץ?
- ת. כן. הבנות האלה ברחו. אני עדיין היתי בסוריה. הם ברחו וההורים מסכימים.
- ש. התחתנת ב-1935 ואחרי חודשיים באט לא-ארץ.
- ת. כן. באתי לארץ לשכונת פלורנטין בתל-אביב. לא חיכנו את האנשים שם. היו מסוריה ابو סלים טארב, דוד דיין. הבחורות שבאו לא רצו לחזור. היו כמה בחורות שהתחתנו עם גברים בנישואים פיקטיביים רק כדי לעלות ארצה. היו בחורים שהמשיכו להיות נשואים אתם. אני ובעל פתחנו חנות מכולת.
- ש. למה בעל לא המשיך עם עסק הנוחות בארץ? הוא יכול היה לעשות את הכלים בסוריה וליבא אותם לארץ. למה הוא לא עשה זאת כך?
- ת. כבר נמאס לו מזוה. כל אחד שעבוד במשהו נמאס לו מזוה ורוצה משהו אחר. פתחנו חנות מכולת גדולה. כל אחת באה וקונה ואחרי חודשBORCHET MABBIET. לא היו קונים דתיים כמו עכשו. חדש ימים ואנחנו לא מכיריהם את האשכנאים. היו לוקחים צי מרגרינה. במשך 4 שנים כל הכספי שהבאנו נגמר.
- ש. כי לא היו קונים בחנות?
- ת. היו קונים בחנות אבל קצר ובורחים, לא משלמים. לוקחים חדש, ואחרי חדש בורחת מהבית. אין לה רהיטים, אין לה שום דבר והוא בורחת מהבית.
- ש. פשוטם רגלי?
- ת. כן. היה לנו כסף אצל האנשים, אבל מה זה שווה? כבר היו לנו 2 ילדים. אמרתי כל הזמן לבני: נורי, אל תפחד. נורי, יהיה לנו טוב. יום אחד, בחג הפסח, ביקשתי מאבא שלו שישלח לנו מגש נחשות עם ריקועי נחשות של פרעה והמצרים. היה משחו יפה.ABA AT SHALT, UNO AND AMERTI LBNLI: לך תמכור את זה. רוצים קצת אוצר בשבייל פסט. הוא מכר את הפסח. היה אחד שרצה לקנות את המכולת שלנו ובעל יעבד אצלו. אמרתי לו: לא, בעלי אף פעם לא היה פועל. אני לא אתן לו. יש לי זהב ואני אמכור כמה שצרכיך. מכרתי את זה ושילמתי לו. החנות הייתה בדמי מפתח. אז קניתי את החנות בנווה שאן. את המכולת השכרנו. בנווה שאן היו הרבה אנשים מעולי סוריה והיינו מוכרים הרבה. השותף של בעלי בחנות היה גונב מהחנות. הוא אמר לבני הבית: אני לא יכול לראות שימושו גונב ואני

שותק. השותף ידע שלבעל אין כסף לקנות את החנות. בא בעל הבית והוציא כסף משלו ואמר לנורי: אתה תהיה בעל הבית. ישבנו בחנות, הבאנו שותף אחר שהוא טוב מאוד.

ש. איך קראו לנתנות שלכם?

ת. "דניאלי".

ש. קודם היה לכם חנות בפלורנטין, ושם לא היו הרבה סורים?
ת. בכלל לא היו סורים. כולם היו אשכנזים. היו רק 2 משפחות סוריות, אלה, שהייתה רב גודל עם הילדים שלו ודוד דיין. רק שתי המשפחות האלה. ברוחב השני היו משפחות מוסרי. הם גם באו לנקנות שלנו. זה בשנים 1935-37.

ש. בנווה שאן היו הרבה סורים. היו גם אנשים מקווקו. אנשים טובים. כבר התרגלנו אליהם.

ש. כמה סורים היו בנווה שאן? אלף? אלפיים?

ת. הרבה הרבה. יותר אלף. היו גברים בנווה שאן ובשכונות התקווה היו הרבה סורים והוא באו לנקנות שלנו. כשהיתה מלחמה באו הנה, לבית הכנסת. היה בית הכנסת גדול. בצריף אבל כולם באו. כל אחדלקח שטח וישב.

ש. את מדברת על מלחמת השחרור?

ת. כן.

ש. מה היו עושים המשפחות הסוריות? מהם הם התפזרו?

ת. היו להם חניות. למוסרי הייתה חנות של נחושת במרכז המסחרי. זה היה אחר כך, אחרי שכבר היו בפלורנטין 9-8 שנים. היו כאלה שהיו מוכרים אדמות. יכולת לנקנות מטר אדמה בשילינג. זה היה בזיל הוזל, אבל לא היה כסף.

ש. מי היה מתעסק במכירות אדמות?

ת. גם סורים וגם לא סורים.

ש. מהם עוד התפזרו הסורים?

ת. מחניות, היו פועלים. לא היו מתבאים במאה שעושים. היו פועלי בניין. "באנו ארצת לבנות את הארץ ישראלי". לא כמו עכשי שזרכו את הכל, הממשלה. הממשלה טוביה אבל האנשים שלנו לא טובים. קודם לא באו בשבייל הכסא אלא באו לבנות את הארץ ישראלי. עכשי רוצים רק את הכסא. הולכים לחוץ לארץ ומדברים על ראש הממשלה, אין כבוד.

קודם היה כבוד לבן אדם זקן. עכשו אין כבוד לא לראש הממשלה, רב גודל סוחבים אותו כמו ילד. אז הינו מתבזבזים.

ש. מה עוד עבדו חוץ מעבודת בניין?

ת. פתחו מסעדות. הרבה הילכו לקיבוצים.

ש. איך את יודעת?

ת. אצלו בסוריה מכיריהם כל בן אדם. הינו ביחיד.

ש. אבל את הגעת לארץ כבר ב-1935.

ת. אfillו כשהגעת ב-1935 אני מכירה את הזקנים. אני נסעה לאמריקה ולבואנוס איירס ושאלו אותי שאלות על זה ועל זה. הכל סיירתי להם.

ש. איך ידעת הכל?

ת. אני לא הייתה טפשה. אני אוהבת להיות חברה עם זה ועם זה, עם עשיר ועם עני. לא יכולת לי. עם זקן ועם צער. הייתי כל הזמן עם האנשים, שואלה. עוד בסוריה אהבתי הולכת עם זקנה והיא מספרת לי ואומרת "בואי נלך לאמא שלי, בואי נלך לפה". אני אוהבת את הכל.

ש. הייתה מתעניינת בכל יוצאי סוריה.

ת. כן.

ש. גם אחרים היו מתעניינים בכך?

ת. כן. הרבה בחורים היו מתעניינים. למשל יוסף קוסטיקה, שלם מאוס. עכשו לא מתעניינים.

ש. נדבר על העניין של החיים פה. ^{אפק} היו סורים באזור תל-אביב, באיזה שכונות? ת. בנווה שאנן ובשכונת התקווה. יש אנשים גם בפתח תקווה. היו הרבה אנשים שהרו שם. אfillו אהוטי הייתה גרה שם.

ש. באיזה שנים היא גרה בפתח תקווה?

ת. לפני 40-35 שנה.

ש. אני מתכוון עוד בתקופת האנגלים, היו גם אז גרים סורים בפתח תקווה? متى אהוטך עברה לגור בפתח תקווה?

- ת. הם באו להנה והיא התחתנה עם מישחו מפתחה תקווה. גם סורי. היו ערך 30 משפחות מפתחה-תקווה. הם עבדו באדמות. היו להם אדמות ועבדו באדמות. היו חקלאים.
- ש. סורים מדמשק קנו אדמות מפתחה תקווה ועבדו בחוות. צה. היו מוציאים ירקות ופירות. אחר כך היה קצת קשה ועזבו. כבר לא היה כסף. הם הילכו לעבוד בבניין. כולם עבדו בבניין. בעלה של אחותי היה להם שטח אדמה גדול שקנו אותו בגורושים.
- ז. זאת נקודה מאוד מעניינת שיווצאי סוריה וدمשקי עבדו בחוות. אףואם הם למדו לעבוד בחוות?
- ת. חרשו את האדמה, שמו זרעים, יצאו פירות, יצאו ירקות. היו עצים.
- ש. הם קיבלו עזרה מהסוכנות בהדרכה?
- ת. לא. הם בלבד, בלי עזרה, גידלו ירקות והיו מוכרים אותם.
- ש. איזה משפחות את זוכרת מפתחה תקווה שעבדו בחוות?
- ת. משפחת סאיב, משפחת קטיפה ועוד משפחות.
- ש. הם עדין חיים שם?
- ת. לא. יש אנשים שנפטרו והצעיריים כבר לא עובדים.
- ש. את מכירה את הבנים שלהם שהווים בסביבה?
- ת. לגיסי יש משפחה שם, בעלה של אחותי. הוא עבד בבניין. עכשו הוא יצא לפנסיה. הוא עזב את מפתחה תקווה ונגרים בנווה שאנן, לידיו. אחיו גם גר לידיו בנווה שאנן.
- ש. סיפרת על עצמן קצת. מה עם המשפחה שלך? כולם נשארו בסוריה?
- ת. לא. כולם באו הנה. אין לי כבר משפחה בסוריה. הם באו בשנת 1940.
- ש. כשהגעתם הנה מישחו עוזר לכם?
- ת. לא. חיינו רק מהכסף שלי. אני הבאתי הרבה כסף. לבעלי היה הרבה כסף. פתחנו חנות גודלה. האנשים הכל אכלו לנו, בפלורנטין, שלא שילמו לנו והלך הכספי. כששואלים אףוא בעלי עבד אני אומרת "בעירייה". אני לא רוצה להגיד שהוא לא עבד, כי אם אתה מסטר שהוא לא עבד, האנשים לא נותנים כבוד.

- ש. מה עשו האחים שלך פה?
- ת. אבא שלי ואח שליפתחו חנות. כל המשפחה באו הנה. הם באו הרבה שנים אחרי, לפני 40 שנה. אני 60 שנה בארץ. ההורים הגיעו לسانט לוקס, בחיפה. היה לנו רק חדר אחד. בעלי אמר: לכני תביאי את ההורים. הם היו 7 אנשים. הבאתם אותם לחדר אחד בנווה שאן. ישנו 17 איש בחדר אחד. ככה היו אצללי 3 חודשים עד שקניתי להם דירה ברוח' יסוד המעלה, באזור נווה שאן. קניתי להם צרי מחייב שיהה לי, שכשיבוואו לא יהיה להם קשה. אחרי שלושה חודשים הם עברו לבית שלחים.
- ש. את זוכרת באיזה שנה שהם באו ארצה?
- ת. הם באו בשנת 1948. הם באו הנה. הבאתם אותם מchiefa, הם ברחו מסוריה.
- ש. מי הביא אותם מסוריה?
- ת. ערבי אחד. הם לקחו מבירח ערבי. הוא קיבל את הכסף שלו והביא את המשפחה שלי.
- ש. רק את המשפחה שלכם הביא המבירח?
- ת. כל פעם היה מבירח מישחו אחר. הוא הביא את כל המשפחה שלי ביחד.
- ש. היו עוד משפחות אתם?
- ת. אני לא יודעת. הם הגיעו לسانט לוקס. הם הגיעו לסתוכנות. טיפולו בהם מלהסתוכנות. אני הייתה בנווה שאן אבל כל יום הייתי נסעת לחיפה ומביאה להורים שלי אוכל, כי אבא שלי היה עשיר מאוד בدمشق ולקחתי להם זיתים, גבינה, סיגריות, ביסקוויט, לחם לבן. הייתי מביאה להם את זה וחזרת לתל-אביב.
- ש. אפוא זה היה סנט לוקס?
- ת. בדרך חיפה. זה היה בניין גדול ולא היו נוותנים כל יום להיכנס לשם. הייתי מתחמקת עם האוכל, נוותנת להורים שלי וחזרת.
- ש. של מי היה הבית בסנט לוקס? של הסוכנות?
- ת. כן. היו שם הרבה חדרים. זה היה צרייפים. עד היום זה קיים.
- ש. זה היה מחנה?
- ת. מחנה גדול עם הרבה צרייפים, לפני שMeguiim נמל חיפה. זה היה מחנה של הסוכנות.

- ש. האנגלים עוד היו בארץ כשההורים שלהם הגיעו?
- ת. לא. האנגלים כבר יצאו מארץ.
- ש. אז הם הגיעו אחרי שקמה מדינת ישראל.
- ת. כנ. ב-1948.
- ש. נתנו להם לעبور את הגבול בלי בעיה?
- ת. לא. הם ברחו. קודם נסעו לבנון ומלבנון באו לארץ. קודם נסעו ביום באונייה קטנה ואחר כך עלו. הם הביאו את כל הדברים שלהם שהיה להם בבית.
- ש. הרשו להם לחת את כל הדברים?
- ת. הם לקחו הכל באונייה קטנה.
- ש. זה היה מבירח פרטי? ערבי?
- ת. כן, ערבי.
- ש. אפוא הורידו אותם?
- ת. קודם הורידו אותם בקיבוץ. אחר כך לקחו את כל המשפחה ואמרו לי שהגיעו ההורים והלכתי לראות בסנט לוקס. הם ישבו שם עם עוד משפחת סקל.
- ש. אחורי הגבול של ראש נקורה יש קיבוץ ראש הנקרה. לקיבוץ זהה את מתכוונת?
- ת. כן. הם באו לשם ועזרו להם שם שיבאו לחיפה. סנט לוקס היה מחנה גדול עם הרבה צרייפים.
- ש. הם קיבלו שם תעוזת עליה? מה הסוכנות נתנה להם?
- ת. לא נתנו להם שום דבר. נתנו להם מיטה וشمיכות ואחר כך ביקשו שיישלמו בשביל זה. זה לא כמו עכשו שנותנים לכל מי שבא 100 אלף דולר. עכשו באו הילדים של גיסי וננתנו להם בית. איך זה בית! יותר טוב מהבית שלי. הם באו לפני 3 שנים. בעלייה الأخيرة. הם גם משפחת דניאל.
- ש. הסוכנות נתנה להם רק מיטות ואת הצריף בסנט לוקס?
- ת. רק מיטות, ישבו שם שבועיים שלושה. אני הייתי מביאה להם אוכל. כל יום הייתי נוסעת.

ש. אם הם היו רוצים אוכל מהסוכנות היו נותנים להם?
 ת. היו נותנים. מי שאחיב את האוכל של הסוכנות היו אוכלים. אבל ההורים לא היו
 אוהבים את האוכל הזה והוא קונים אוכל.

ש. מה עוד הסוכנות נתנה להם?
 ת. לא כלום. שום דבר. רק שימושים ומיטות ברזל וمزורנים מקש. והם גרו בצריף בסנט
 לוקס.

ש. לא דיברו אתם שיתנו להם עבודה או מקום אחר לגור?
 ת. לא. ההורים שלי אמרו שהם רוצים לגור בתל-אביב. הם לכו אוטו ובואו לגור אצל
 בבית עד שהצריף שקניתי להם יהיה מוכן. סידרתי את הצריף עם רהיטים. ישנן 3 חודשים
 אצל ואחר כך עברו לצריף. אני דאגתי להם לכל. בעלי היה בן אדם טוב שעוזר לכל עולמה
 שבא. מי שבא היה בא לבעלי לחנות. ילדיים קטניהם שהבריחו אותם היו באים. אני נסעת
 לממסיקו ובאו שני בחורים שהיו עשירים ואמרו לי: גבי דניאל שלום, מה שלומך? מחר את
 מזמנת אצלו לארותה. אמרתי: אני לא מכירה אתכם אני לא רוצה ללכת. הם אמרו לי:
 מה שבעלך עשה למעןנו אנחנו לא נשכח לעולם. גם את. שאלתי: מה עשה בעלי ומה אני
 עשית? שכחתי. הם אמרו: את לא זכרת שבאו 2 ילדים קטנים ואת הייתה בא לחנות
 ובעלך אמר לך: קח את שני הילדים הקטנים ותני להם לאכול. הילדים שלי היו בגילם. הם
 היו בני 10 ו-14. בעלי אמר לי: תני להם מכנסיים וחולצה, תני להם לאכול וכיס שיהיה
 להם אולי הם רוצים לקנות משחו ואיזה אותו הם צריכים. באתי הביתה ונתתי להם
 לאכול, נתתי להם בגדים ללبوש. אמרו לי שהם רוצים לנסוע לשכונות התקווה. הבאתי
 אותם לאוטובוס. נתתי להם כסף שישאירו בכיס ושילמתי לנווג ואמרתי לנווג: תוריד אותם
 בשוק. יש להם קרובים משפחה שם.

ש. מישחו ביקש מכם לעשות את זה? באו מהסוכנות או מישחו אחר ובקש מכם לעשות
 מה שעשיתם עם הילדים?

ת. לא הייתה פה סוכנות. היו באים לבעלי ובעלי היה מסדר. כל אחד היה הולך לקרובים
 שלו.

- ש. איך הם ידעו להגיע לבעל שלך? מי אמר להם לבוא אליו? מי אמר להם?
- ת. בסוריה אמרו להם: לכון לדניאל מנוחה שאן.
- ש. לכמה אנשים הוא עוזר?
- ת. להרבה אנשים.
- ש. ההורים שלך כשהגיגו, במה אבא עבד?
- ת. אבא פתח חנות לדברי זהב, כמו שהיה לו בסוריה. עכשו אחיו ליקח את החנות בנהלת בניmine. אחיו שמו יוסף סקל. הוא בן 68. אני לא נתני לו שיסגור את החנות. לאפואילך כל החיים ויסטובכ! בעל בתוך הבית זה קשה. הוא פותח את החנות, מתќון קצר שעוניים, מוכך קצר. הוא חרוץ. היה לו משהו בעין והוא לא רואה בעין אחת, אז אמרתי לו שיעשה הכל לאט לאט. הוא לא משלם הרבה הרבה כסף. החנות בדמי מפתח והוא לא משלם הרבה הרבה.
- ש. הבן שלו עובד אותו?
- ת. לא. לא רוצים. יש לו 2 בנים ובת. כולם נשואים, כולל קנה דירות. כולם בסזר תודה לאל.
- ש. מה שם החנות של אחיך?
- ת. ניסים סקל. חנות לשעוניים. חנות קטנה.
- ש. אבא וש האחים שלך ואחיך היו בתל-אביב בנווה שאן.
- ת. כולם התחננו וכל אחד עבר לבית שלו. לא הייתה שום עזרה מהסוכנות. לא קיבלנו שום דבר.
- ש. הבניין הזה בראש פינה 3, אפוא שמשרדי הארגון של היהודי דמשק, מה היה כאן קודם?
- ת. קודם היה שם צרייפים. הבית שלי היה פה. היה צרייף של בעל הבית, משפחת מזרחי. גם הם היו סורים.

קלטת VII – צד ב'

- ש. אחרי שהאנגלים יצאו מהארץ, אחרי מלחמת השחרור, הגיעו עוד משפחות מסוריה?
- ת. הרבה הגיעו.

- ש. איך הם היו מגיעים?
- ת. עם העربים. היו בורחיהם דרך החרים, דרך הגבול. יום ולילה היו הולכים עד שהגיעו. היו עוברים את הגבול של סוריה. קודם היו נסעים לבנון ולבנון היו כאלה שהגיעו באוניה והוא היו שהגיעו דרך היבשה.
- ש. עד מתי הגיעו עולים מסוריה להנה?
- ת. הגיעו.
- ש. מתי הפסיקו לבוא מסוריה, אני מדובר על שנות ה-50, ה-60.
- ת. באו. היו שבאו דרך אמריקה, אסאד נתן להם לצאת, מי שרצה שייצאו.
- ש. זה היה בשנות ה-60, אבל אני מדובר לפני 30 שנה.
- ת. היו בורחיהם, קודם הולכים לבירות ושם היו אנשים שהיו מעבירים אותם או בסירה או במוניות. כשהיו מגיעים מסוריה לבנון, היו מוחבאים אותם מטעם הסוכנות, אנשים טובים שעבדו במשלה, היו שולחים להם כסף, מוחבאים אותם בבירות שלא ימצאו אותם עד שיסעו לארץ. בלילה היו לוקחים משפחות ומעבירים אותם לארץ.
- ש. עד איזה שנה בערך היו מעבירים את האנשים בסירות או אוניות או במוניות לארץ?
- ת. עד שכבר לא היו אנשים, עד שכבר לא היו שרצו לבוא.
- מי שיש לו פה יודע לדבר אפוא שהולך אוחבים אותו ויש מי שלא יודעת לדבר, יושבת ולא ידעת שום דבר.
- ש. יש בארץ כל מיני עדות. יש יוצאי סוריה, יש שהגיעו מתימן, יש שהגיעו מרומניה, מפולין. ביחס לכל העדות איך הייתה העדה הסורית?
- ת. טוביה מאוד.
- ש. למה הם היו טובים? מה הסוד?
- ת. היו מתבieverים. היו אנשים טובים, לא הולכים כמו הבחורות היום. שומעים בקול אמא ואבא. היו בסדר גמור. בכל משפחה היו הבנים באים בלילה הביתה. אבל בעדות ההם הצעירים התרגלו לחיים כמו פה.
- ש. אני מדובר על התקופה של תחילת המדינה, 1950, 60. מי מהעדות הייתה הכה מלטודרת?

- ת. היו באים מסוריה, קונים דירה, כולם מסודרים. רצוי לחיות ביחד. אלה שבאו מגרמניה היו גם גרים ביחד.
- ש. הארגון של יוצאי دمشق, ממתי התחיל להיות הארגון?
- ת.
- ש. את אומרת שמדובר הקיימים בית הכנסת בנווה שאנן. בבית הכנסת היה גם מישחו שעוזר יהודים. מי זה?
- ת. היה רק בית הכנסת. לא היה ארגון. עכשו יש ארגון.
- ש. בתקופה ההיא, עוד כשהאנגלים היו בארץ, היה מי שהיה עוזר ליהודים שבאו מסוריה?
- ת. היו כ-20 בחורים מהעדה שלנו. היה קוסטיקה, היה מוואס. היו הרבה בחורים שהיו עוזרים להביא ילדים ומסדרים אותם באיזה מקום.
- ש. כאן בנווה שאנן, מי היה עוזר יהודים, אם היה למישחו קשה?
- ת. היו אנשים שהיו נותנים להם. למשל בעלי היה מכיר אנשים וביקש שיעזorgלעליטים, למלא להם את הפריגיידר, לתת להם כסף. בעלי היה מביא את הכסף מאנשים שתרמו. הוא הכיר אנשים שהיו להם בתיה חרותת. היו אומרים לו: נורי, אם שמעת על מישחו שצריך עזרה, תגיד לנו.
- ש. והם היו תורמים.
- ת. כן, היו תורמים.
- ש. היה איזה שהוא משרד שהיה באים אליו ומקבלים עזרה?
- ת. אחר כך היה משרד. לפני 20 שנה. אחר כך באו והקימו את הארגון מחדש.
- ש. בתקופה של האנגלים היה איזה שהוא ארגון של יהודי دمشق או סוריה שהיו עוזרים יהודים.
- ת. הבחורים האלה שהזכירתי. היו מביאים עולים יהודים מסוריה ומסדרים אותם בקיבוצים. ככה זה היה.
- ש. אם למשל היה זוג צער, בחור ובחורה מযוצאי סוריה, دمشקיים, שהיו רוצחים להתחתן, אבל היו עניים. מי היה עוזר להם?

ת. לוקחים מפה קצת כסף ומפה משחו, זה מביא סדיןיס, זה מביא משחו אחד, עושים להם חתונה. הייתה לי שכנה שהיתה הולכת לכלתה נוותנת לה את החדר שתישן אותוليل ואחר כך היא תשטדר באיזה שהוא מקום, בקיבוץ או אצל קרוביים שלה. ככה זה היה. חיתנו פה הרבה בחורות.

ש. אבל זה עשיתם באופן פרטי.

ת. כן. באופן פרטי. לא היה ארגון. אחר כך לאט לאט...

ש. איך העולים שבאו מסוריה דיברו על הממשלה, שעזרה להם או לא עזרה להם?

ת. לא עזרו להם. בהתחלה לא היו עוזרים בכלל. רק עכשו עוזרים. פעם לא עזרו. נתנו מיטה עם מזרון והיו צריכים לשלם על זה. לא היו עוזרים.

ש. קודם היו נוותנים בעצמכם אוסףם דברים ונוותנים לעולים.

ת. כולם היו נוותנים כסף לבבלי ואומרים לו: נורי, תראה אפוא יש עניינים ואנחנו ניתן כסף. פעם היו אנשים יותר טובים. היום האנשים לא טובים.

ש. הפסיכו לתרום.

ת. אין בן אדם שיילך ויאסוף כסף. כשבעלי נפטר, לפני 5 שנים, היו באים אליו הרבה אנשים שלא היכרתי, שהיו אומרים לי: אני לא אשכח את בעלך. הוא נתן לי כסף, נתן לי אוכל, נתן לי הכל, ואני לא היכרתי אותו בכלל. באתי ואני מוכרכה לבוא לנחם אותו. בא אחד ואמר לי: אם בעלך לא היה נתן לי 100 לירות אז, הייתי אבוד. הייתה לו משפחה ולא הייתה לו דירה. היה לו חדר קטן. שם את הכסאות על הארון כי לא היה לו מקום. היה לו ילד. אשתו הייתה אשה טובה. הוא נתן לה כסף שתקנה חתיכת בשר בשבי צהריים. היה

לוקחת את הכסף, שמה בבנק. היה שואל אותה: למה לא הכנתבשר? הייתה אומרת:

הבאתי חתיכת בשר ואכלנו אני והילדים. בוא נאכל חתיכת גבינה. הקרובים שלא חז אומרים לו: איזה אשה, היא אוכלת את הבשר עצמה. אחרי שנתיים-שלוש אמרה לו: בוא נקנה דירה. אמר לה: אין לנו בשבייל לאכול אפילו. אמרה לו: לא. הכסף הזה הוא מהבשר שלא אכלנו.

ש. היא חסכה בלי שהוא ידע.

גניה דניאל

ת. היה חסר לו 100 לירות. יש סורי אחד עשיר מאוד, בעל חנות מעליים, שמו באלה. באלו האיש הזה וביקש שילוחו לו 100 לירות. אמר לו : לא. אני לא מלווה. ואם לא היו לו את ה-100 לירות לא יהיה יכול לקנות את השיכון. הוא בא לבני וסיפר לו את כל הסיפור ובבני אמר לו : הנה הכסף, אחר כך תחזיר לי. אל תדאג. הוא החלן וקנה את הדירה. אחרי חודש החזר לבני את ה-100 לירות, אבל הרוויח את הדירה. כל פעם היה אומר לי : אני לא אשבח את בעליך. בזקתו יש לי דירה. אם אשא היא טובה באמות...

ש. אני מבין שבעלך זיל היה עוזר לאנשים. מי עוד מוציאי دمشק היה עוזה גם מה שבעלך היה עוזה, עוזר. איך עוד אנשים?

ת. היה אחד מבית הכנסת, שמו אברהם קלב. אבל עד שהיה עוזר הנשמה הייתה יוצאת. היה אומר : מספיק לך זה. לא צריך יותר. לא עוזר ברוחב לב. היו הולכים לבני. הבן של ... היה שלוח אורז, שמן, כל מיני דברים לכמה משפחות, 40-30 משפחות. כל שנה היו נותנים לעוניים.

ש. לפני איזה חgne?

ת. לפני חג פטח. يوم אחד בא אחד לבני ו אמר : נורי, תביא לי...

ש. על איזה שנים את מדברת?

ת. לפני 6-8 שנים. באו לבני ו אמר לו : תנו לי את תעוזת הזהות. יש אנשים מפתח תקווה, יש מרחובות, יש מכפר סבא. הרבה אנשים. בני אסף את כל אלה, באו מסכנים, מה הוא עשה אותו בן אדם יmach שמו? הגיעו כל הדברים והואלקח את הכל למשפחה. בני הביא לו את תעוזות הזהות, נראה שלקח לאנשים האלה. אני לא יודעת. יום אחד הייתי אצל חברה שלי בנווה שאנן. היא שמה לי לכבוד פיסטוק, שקדים. שאלתי אותה : איך את שמה לי פיסטוק ושקדים. אני יודעת שאין לך, מאפוא זה? אמרה לי : אבא של הבעל של הבית שלי הביא את כל הדברים למשפחה גרגו. באתי לבני ואמרתי לו : נורי, אתה יודעת הואלקח את כל הדברים. בני אמר : מה, אני אלך לריב אותו?

ש. הוא היה איש גדול?

ת. לא. היה עובד בעירייה. תראה איזה אנשים יש. אברהם קלב לא היה נותן למי שלא היה נשוי עם סורי, دمشקי. يوم אחד אמרו של מבחן אמרה לי : זני, בואי הנה. את

מתלבשת יפה. היו לי מעליים ככה. אני הייתי הולכת. שאלתי – למה? לחתם את כל הדברים ששלהו לכם, עכשו את רצח לחתם לי? לא חבל עליך? קילתי אותה, אמרתי לה – תתבישו לכם. לחתם את כל הדברים, כל המשפחות. בעלך אשכני, את לא תקבל. ... לא רק שלחתם את הדברים, אתם לא מתבישי?

ש: אין קוראים למשפחה הזה?

ת: אני מפחדת להגיד, אני לא רוצה. הם היו גדולים פה בבית הכנסת
ש: משפחת מבחן?

ת: מבחן וקלב. יש. אלה.

ש: הבנתי. מה יש היום לוציאי سوريا מבחינות תרבות? מה שהיא שם, השירים, המנהגים,
אוכל, הباءתם הנה?

ת: הباءנו אוכל. את מה שאכלנו בסוריה אוכלים פה.

ש: אילו מאכלים מיוחדים יש לוציאי سوريا?

ת: אנחנו עושים ביום שישי אורז עם שעועית ירקה, עם במיה, עם מרק עוף.

ש: אין קוראים לאוכל זהה?

ת: אותן.

ש: אין לו שם מיוחד?

ת: לא. ביום שישי מכינים את השולחן כמו שהיה עשו בסוריה, בדיק. ביום שבת בעלי
היה הולן בבית הכנסת. אני הייתי מכינה את השולחן ואת הילדים עושים קובנה.

ש: קובנה גם הייתם עושים בסוריה?

ת: מלא. באננו להנה עשינו קובנה עם בורגול. עושים בורקס או בשר עם בץ.

ש: הבורגול והבורקס הייתם עושים גם בסוריה?

ת: בטח. הכל טוב האוכל בסוריה.

ש: אני חשבתי שהבורקס זה של הבולגרים.

ת: לא נכון. שלם. הינו עושים, ממשו. לא הימען עושים עם מרגרינה. לחתם את זה ככה ...
כמו ניר הימען עושים.

ש: מה עוד, אוכל מיוחד של לוציאי سوريا?

ת: עוף ממולא עם תפוחי אדמה, חצילים קטנים ממולאים, עליהם של ענבים, ... עם עוף
בפנים. זה מה שהיה. גם חמוץ הימען עושים בשבת.

ש: היהודים שבאו מסוריה היו שומרים שבת?

ת: בטח. יותר טוב מפה. פה כבר לא כל כך.

ש: עד היום שומרים שבת?

ת: עד היום שומרים. הנה, באו הילדים של גיסי, לא מוסעים בשבת. אבל מתי שבאו להנה
אחד גסע, ואחד אמר שהוא חזן והוא לא גסע.

ש: אבל באופן כלל כהה כל מי שיצא מסוריה הינו שומרים שבת גם בחו"ל?

- ת: בארץ הימנו שומרים שבת הרבה, אבל מתי שראינו שהאנשין
ש: התרגלתם לחיים פה.
- ת: אני הייתי גרה ... אשה שבולה היה חזן בבית הכנסת. אני הייתי לוקחת את כל הצלחות
והסירות והייתי שמה למעלה בשבייל פסח. היא אמרה לי – ... מוקדם מי היה עשה דבר
זה? אמרתי לה – את אשת חזן ואת אומרת לי ככה? את לא מתבישת? צלחת, מה יש
בזה? כס, מה עושים עם זה?
- ש: הצעירים היום כבר לא כל כך שומרים.
- ת: אז הורדתי את זה וכבר אני משתמש בזה. תראה, גם כן מהשנים.
ש: כן. היו זמרים ידועים בסוריה שאט שמעת אותם גם פה?
ת: בטח.
- ש: מי היה זמר מסוריה שאהבתם אותו?
- ת: היו ערבים יותר.
ש: יהודים?
ת: לא היו.
- ש: את זוכרת זמר מפורסם פה מיזמי סוריה בארץ?
ת: לא.
- ש: לא היה אף אחד?
- ת: לא. היו נשים שהיו שרתו בבית אבל לא ברחוב. הייתה אחת שהקהל שללה היה כל כך יפה.
היא באה לאבא שלו ואמורה לו שיחצים לקחת את השיר שללה לדרכו. אבא שללה אמר לה שלא
תהיה ככה, לא ציריך, כי זה היה בושה. היא אמרה לו שטוב, היא לא אם הייתה פה
חוונה היא הייתה הולכת. אבל אם היא לא הייתה מכירה היא לא הייתה שרה. אבל איך
שירים הייתה שרה, איזה קול.
- ש: שירים בערבית?
ת: כן.
- ש: הסורים הם אוהבים לשימוש
ת: בערבית.
- ש: זמרים ערבים?
ת: כן.
- ש: מי למשל?
- ת: פריד אלאטראש והרבה הרבה. איסמahan, אחות של פריד. היא הרבה. היו שירים. רק את
אללה היו שומעים.
- ש: כמה ילדים יש לך?
ת: 5.
- ש: וכולם נשואים? מה הם עושים היום?

- ת: הגדולה, לבולה יש גראז' ביפו.
 ש: הוא גם סורי?
 ת: אשכדי. השניה [בעלה] מורה להנאה. מטורסיה. הבן השלישי יש לו חנות בגבעתיים מוכןות כביסה ומתקן.
 ש: ומה אשטן?
 ת: אשטן מסוריה.
 ש: מתי היא עלתה ארץ?
 ת: כשאנחמו עליינו. סבא שלו היה הרב שלמו בסוריה, מסלטון.
 ש: איפה בית הכנסת שלו?
 ת: בשכונת התקווה.
 ש: ועוד ילדים?
 ת: הילד השני זה זה.
 ש: יוסי, שיש לו כן את החנות שלכם במואה שאן.
 ת: כן. הוא למד אבל בעלי לא הריגש טוב ולי היו ילדים קטנים, אז הוציאתי אותם מבית הספר. הם מוכרים. מי נתן לנו לאכול? לא הייתה עזרה, לא שום דבר. אז ישב פה. הוא למד ראיית חשבון. בא לפה המנהל הici גוזל וצעק עליהם. אמרתי לו – מה געשה, מאיפה נחיה?
 ש: מה עוד?
 ת: יש לי עוד בת, בעלה היה עובד במשרד הביטחון, אשכדי. שני אשכדים ואחד טורci,
 ואחד שאשתו בולגריה. כל מיני "סלטים".
 ש: נחמד.
 ת: כולם טובים תודה לאל. האשכדים אוהבים אותנו, מה אני אגיד לך. הם מתירים עד שאנו אבאו אליהם. אני הולכת לבקר, אני לא רצחה הרבה כי הם באים בשבת. אוכלים אצל, הכל אצל. אני מזמין אל.
 ש: למה את לא אוחבת ללכת אליו?
 ת: אני יושבת שעתיים שלוש, רצחה כבר הביתה – קומ, בו מיקח אותו הביתה. לפעמים הוא כבר התפשט, רצחה [ליישן]. זה קשה . אז אומרים לי לשון אצלם, יש להם חדר. אבל אני, חס וחיללה. אני
 ש: מסדרת בלבד.
 ת: תודה לאל, מסדרת בלבד.
 ש: אצל יצאי סוריה נהוג שההורים המבוגרים נשלחים לבית אבות?
 ת: קשה.
 ש: מה זאת אומרת?
 ת: חשבים ש孩子们 לזרוק אותם. בסוריה אף פעם לא שמענו דבר כזה. האבא הצען אצל הילדים. סבא שלי היה בן 95 אצל אבא שלו ואשתו השניה בבית עד שהוא מת. לי פה הייתה

דודה שלי, אחות של אבא שלי, הולכת עם כסא. אחריו שאבा שלה מת אבא שלי לkehו אותה והביא אותה להגנה. ישבה 40 שנה אצל אח שלי.

ש: וטיפל בה כל הזמן?

ת: הוא טיפול באבא, אמא ודודה שלי.

ש: ככה זה נהוג אצל כל יוצאי סוריה?

ת: כן. אבל עכשו זורקים.

ש: בשנים האחרונות מעבירים לבית אבות?

ת: כן.

ש: מתי זה החל?

ת: לפני 10 שנים. אבא היה חולה, לא היה יודע מהמיטה. גיסתי היא עזרה לו. היא הייתה מטפלת בו, באמא שלי ודודה שלי והכל. בבית אחד. מתי שרצו לקחת את הדודה לבית חולמים, אח שלי לא רצה שיקחו אותה, שתמות שפם. רצה שהיא תהיה בבית שלו. אמרתי לו – תראה, היא כבר לא הולכת. קודם הייתה הולכת, עכשו לא. איך אתה רצה, שאשתך תיקח אותה [לשירותים] או שהיא תעשה במיטה? זה לא בסדר. מה אתה צועק? אז הבית של שעובדת בקופת חולמים מהר צלצלה למגן דוד ובאו לקחת אותה.

ש: יש לי שאלה שכבר קודם שאלתי אותך אבל לא ענית לי כל כך. כשבאתם הנה ב-1935, 1936, הבעל שלך התעסוק עם נוחות, נכון?

ת: קודם, בסוריה.

ש: למה הוא לא יכול להמשיך את זה פה ולמכור פה נוחות?

ת: לא היה פה. הוא רצה להחליף את העבודה.

ש: למה?

ת: נמאס לו מהנוחות. אתה יודע, כשהבן אדם עובד הרבה, הוא היה בן 14 כשהתחיל לאב אשלו היה, הוא עשה קואופרטיב. היה שלו למצרים, היה שלו למורכיה, לארכ-ישראל. אבל אחר כך אמר שהוא רוצה להחליף.

ש: בסוריה אני יודעת שהיו מטענים עם נוחות, עם בדים. פה בארץ הם גם כן כן. בדים. כולם עם חולצות, מכנסיים. כל מי שבא פתח בית ח:right. הילדים של גיסי פתחו בית ח:right ווחניות לבגדים, כולם. כולם באו עשירים.

ש: של המשפחה שלכם?

ת: אפילו משפחות אחרות. כולם באו עשירים, יש להם כסף. למדנו שורכי דין, ובית מרכחת שם בסוריה.

ש: את אמרת שהיא מישחו אחד שפתח חנות נוחות פה בתל-אביב.

ת: כן. היה לו בסוריה, הביא את זה להגנה ומכר את זה.

ש: ולא המשיך את זה?

ת: המשיך עד שהוא מת. שני שותפים מתו והילדים לא.

ש: מתי זה היה?
ת: היו לו שני ילדים.
ש: לא, זה שמכר נחושת בתל-אביב.
ת: בתל-אביב במרכז המסחרי ברחוב הרצל.
ש: מתי הוא סגר את החנות?
ת: כשמותן.
ש: מתי זה היה?
ת: לפני הרבה זמן.
ש: יש לי עוד שאלה אחת אחרת, אני ראה שתת קצת עיפה.
ת: לא, אני מה אכפת לך?
ש: כשאת חושבת על העדרה של יוצאי سوريا, את הסטובבত בארץ קצת?
ת: בטוח.
ש: איפה הם יושבים, יוצאי سوريا? החלבים, הקמישלים? איפה הכרת אותם? איפה הם חיים?
ת: חיים פה ... בנתניה, ברחוות, בירושלים, בכל מקום. אם אני נסעת לירושלים יש לי מישחו שאני מכירה אותו. אני הולכת לבקר אצלם.
ש: איפה בעיקר הם חיים?
ת: בכל הארץ. קודם היו יכולים ... אבל עכשיו הילדים גדלו, ההורים הלכו, והילדים גרים אחד פה, אחד בחוילון, גור בכפר סבא. הנה, אלה היו גרים פה.
ש: קלש היה גור פה?
ת: כן. עכשיו בכפר סבא. קודם היו ביחיד. נווה שakan, התקווה, בלויינסקי. ככה היו.
ש: בסביבה.
ת: בסביבה. מכירם את כל האנשים.
ש: למה רציתם לגור דווקא ביחד? בשכונה?
ת: הייתה פה דירה אז לקננו. גרות משפחות, מכירם. ... לגור עם אחות אשכנזיה. בשביל מה? לא ידועים לדבר, לא ידועים שום דבר. אז יושבים. היינו חברים, חברות, הייתה לי חברה גוזלה. ... לירושלים חלך. קודם האשפה לא הייתה עובדת. הייתה עובדת בשביל הילדים בבית. היום כולן יוצאות. בית גדול, לא תראה אשפה בבית. כולן יוצאות לעבוד.
ש: מתי הפסיקו להישאר הנשים בבית? מתי התחילו לצאת לעבודה גם בחוץ? מאייזו שנה בערך?
ת: לפני 30 שנה בערך. התחילו לעבוד. המתחנה, רצוז בית. [משכורת] הבעל לא הספיקה להם. אוינו ערorthy לילדיהם. קמו חדר וחצי. לא כמו עכשיו, 4, 5 חדרים. חדר וחצי לקחו. האמן לי, הבית של התחנה, ביום השני אמרותי לה לילכת לעבוד כי היא צריכה לשלם. אבל שיאכלו אצל. נתתי לה את המקורר שלי. לא היה פריגידר. נתתי לה פרימוס, צלחות. אמרותי

לה שבינתיים הם יאכלו אצלן וישלמו עבדה במספירה. לקחה את הכסף שלו ושלו ושלמה בשביל הבית. גمرا את הבית. הייתה שעבדת לקחה פיצויים. בעל היה חשמלאי באגד. היא רצתה ל凱נות דירה 3 חדרים. אמרתי לה לא ל凱נות 3 חדרים ולא שום דבר. שבעלך יצא ופתח גראז', יש לו ביד מקצוע טוב. לבית לא תכיאי לפרנסה. חדר וחצי מספיק. אני הייתי בחדר עם חמישה ילדים. אין דבר זהה בעל יצא,לקח פיצויים, פתח גראז'. תוך שעה חודשים קמו ארבעה חדרים. היא אמרה לי – אמא, תודה שאמרת לי. אמרתי לך – רזהה? אם הייתה לך אמא אחרת [היתה אומרת] מה האقتת לך מבעלך. שיעבוד. לכיכר טקפי בית. אני לא אמרתי את זה.

ש: שאלה אחרונה. את יודעת שיזאי סוריה ولبنון, יש ביירותים, קמישלים, חלבים, דמשקאים.

ת: עכšíי ברמת הנשייא כולם לבנוניים. גרו שם. איפה שגרים, מה שאני מכירה, אני הולכת. ש: אני שואל איך את מעריכה למשל את הקמישלים או החלבים? מה את חשבת עליהם?

ת: יש אנשים טובים. אני מכירה אחת טובה מאד. ש: אני מדובר באופן כללי.

ת: החלבים טובים מאד.

ש: מי לדעתך העדה היכי טובה, שאתה היכי אוהבת?

ת: מלבן טובים אבל הסורים יותר טובים.

ש: מי היכי טובים מוכלים?

ת: הסורים.

ש: הדמשקאים?

ת: אנחנו, כן. יש לנו לב אחר.

ש: מה זאת אומרת?

ת: אנחנו לא אוהבים לצחוק זה הבן אדם, זה הבן אדם. החלבים אוהבים לצחוק. אני מכירה כמה חלבים שאוהבים. לבנוניים קמצינים. לא פותחים ככה. אבל טובים. אבל לנו יש יד רחבה. אהן וסהלן, בבקשה.

ש: ככה זה כל הדמשקאים? אוהבים לעוזר?

ת: כן.

ש: אבל אוהבים לעוזר לדמשקאים.

ת: לא. למי אתה רצתה ...

ש: גם לחלבים עוזרים?

ת: כן, למה לא? הם, הלב שלהם לכל אחד. אתה בן אדם. רחאים בן אדם חולה, בן אדם שלא טוב לו, אין לא. הולך, מביא לו כסף, מותן.

ש: עכשו באמת השאלה האחרונה. את קודם אמרת לי משה מעין ביחס לאלה שעבדו בפתח תקווה בחקלאות. את יודעת על עוד אנשים מסוריה שהלכו לעבוד בחקלאות במושב

או

ת: יש, אבל לא מכירה את המשפחה.

ש: איפה יש?

ת: יש מקומות. לוקחים מקום, עושים חקלאות, שמים פרות, עושים את זה. יש הרבה ככה.

ש: איפה הם חיו? את יודעת באיזה מקומות?

ת: במדרשת. לא בתנ"ך. ליד פה קצר, פה קצר. יש הרבה.

ש: אם אני אגיד לך שם של מושב, נצני עוד את מכירה?

ת: לא.

ש: על מקומות אחרים את יודעת?

ת: מקומות רחוקים. יש הרבה. אומרם לי שיש מושב, שמים כמה פרות

ש: רפת.

ת: רפת, כמה עדים, אז אני עוד שם. יש שעושים הרבה.

ש: שמעת על הרבה כללה?

ת: כן, יש.

ש: אבל שם של מושב מסויים את לא יודעת.

ת: לא יודעת.

ש: אולי יosi יודיע, הבן שלו?

ת: הוא לא מבין בזה. תודה לך, متى שבعلي היה המספר לי את הכל. היה יודע את הכל.

אם הייתה אז שואל אותו. אחד בא מירושלים, עשה ספר על מי היה בנחשות, מי היה נשיא, מי

היה עובד, מאיפה. נתן לו את כל ה, לבעל הי תമונות, נתן לו את הכל.

ש: והוא לא החזיר לו?

ת: לא.

ש: ואם אני אגיד לך את השם שלו?

ת: זאת אשה.

ש: ממזיאון ישראל?

ת: לא יודעת. הוא אמר שנותן לה את התמונות כי היא רצתה לעשות ספר.

ש: ואת לא זכרת את השם שלו?

ת: לא.

ש: אולי את מזכיר بعد שהוא שמת רצתה לספר לי, על החיים פה?

ת: החיים שלי טובים מאד. אני נהנית. יש לי ילדים טובים, נכדים טובים, נינים טובים. כולם

אהובים אותו, רק רצים אותו. איפה שעובדים רצים לראות את אמא של אביה, את אמא

של ליל. רצים לראות אותו, תודה לך.

ש: איך את קוראת לעצמך? מה השם שלך?

ת: אד'ני דניאל.

ש: משפחת סקל?

ת: כן. אבל עכשווי קוראים לי גניה.

ש: בטעות זהות קוראים לך גניה?

ת: כן. ככה עשו לי את השם.

ש: בטעות זהות שלך.

ת: מה אני עושה. עכשיין קוראים לי גניה, ז'ני. יש הרבה שמות לשם שלי. יש ז'ני, יש ר'יניה, יש ר'ני, יש אמ'ן, יש זונה.

ש: ויכולם אותו דבר.

ת: יכול אד'ן.

ש: מה הפירוש של אד'ן?

ת: ר'יניה.

ש: מה זה, שם של פרח? מה הפירוש?

ת: אני לא יודעת. ככה נתנו לי ההורים.

ש: זה לא מלכה?

ת: לא. אני לא מלכה.

ש: בסדר. אני מאד מודה לך אד'ני גניה. עזרת לי ובעזרת השם אני משתמש בהה. הרבה
תודה לך ונבראות.

ת: תודה. היה נעים מאד.

ש: גם לי היה נעים.